VR 2019 0612 MED.0415/2

DEPARTEMENT
KANSELARIJ &
BESTUUR

STRATEGISCH ACTIEPLAN LIMBURG IN HET KWADRAAT

Monitoringsrapport 9

November 2019

Vlaamse
overheid

INHOUD

1 Inleiding 3

2 Voortgangsrapportering SALK-projecten 4

2.1 Algemeen Overzicht status projecten 4

2.2 Socio-economische situatie Limburg – cijfers VDAB 5

2.3 Stand van zaken doelstellingen – projecten 6

2.3.1 Terugblik expertenrapport - uitvoeringsplan 6

2.3.2 Stand van zaken november 2019 7

3 Conclusie 13

1 INLEIDING

Op 24 oktober 2012 maakte Ford Europe de intentie tot de sluiting van de Ford fabriek in Genk bekend, en dit tegen eind 2014. Onmiddellijk daarop richtte de Vlaamse regering de Task Force Limburg op voor het overleg met alle betrokken partners en gaf op 9 november 2012 aan een Expertengroep onder leiding van prof. H. Daems de opdracht om een Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat voor te bereiden. Dit plan moest antwoorden aanreiken op de vraag hoe de Limburgse economie de komende 10 jaar kan uitgebouwd worden met het oog op nieuwe jobs en met het oog op voldoende welvaart voor iedereen.

Op basis van het expertenrapport werd het SALK-uitvoeringsplan opgesteld en op 15 juli 2013 goedgekeurd door de Vlaamse Regering (VR 2013 1507 DOC0813).

Het rapport van de expertengroep (februari 2013) gaf aan dat monitoring fundamenteel is voor het welslagen van het SALK. Om de zes maanden wordt er een monitoringrapport opgemaakt zodat de realisatie van het SALK kan opgevolgd worden (VR 2013 1507 DOC.0813/1). Na een nulmeting in 2014 (VR 2015 3001 MED.0054/1) volgde elk half jaar een stand van zaken via een monitoringsrapport (VR 2015 1707 MED0383, VR 2015 1112 MED0560, VR 2016 1706 MED.0240/1BIS, VR2016 0912 MED.0492/1BIS, VR2017 0906 MED.0248, VR2017 1124 MED.0447, VR2018 0106 MED.0210, VR2018 1214 MED.0470). De monitoringsrapporten werden besproken tijdens de vergaderingen van het SALK-Directiecomité en de SALK-Taskforce.

In 2015 werd een tussentijdse evaluatie uitgevoerd. De bijhorende evaluatienota werd op de SALK-Taskforce van 11 december 2015 politiek gevalideerd en werd op 18 december 2015 voorgelegd aan de Vlaamse regering (VR 2015 1812 MED.0587- 2 BIS).

Mede dankzij de uitvoering van het SALK heeft de provincie Limburg een sterke sociaal-economische inhaalbeweging gemaakt. Het voorliggende document is het negende monitoringsrapport met een stand van zaken van de doelstellingen en projecten. Op basis van deze stand van zaken lanceren we een SALK 2.0 onder leiding van het provinciebestuur, maar met blijvende betrokkenheid van de Vlaamse Regering.

Voor alle projectfiches en voortgangsrapporten wordt verwezen naar bijlages 1 en 2. Een actualisatie van de indicatorenset die de effecten en omgevingsaspecten opvolgt, is terug te vinden in bijlage 3.

2 VOORTGANGSRAPPORTERING SALK-PROJECTEN

2.1 ALGEMEEN OVERZICHT STATUS PROJECTEN

Alle 134 voortgangsrapporten werden politiek gevalideerd via de SALK-monitoringstool. Onderstaande figuur geeft een schematisch overzicht van de status van de SALK-projecten, gebaseerd op de informatie uit de voortgangsrapporten, opgemaakt door de dossierbehandelaars.

83 projecten zijn reeds gerealiseerd en 27 projecten kregen de status 'op schema', 11 projecten hebben vertraging opgelopen en 13 projecten werden stopgezet.

De gedetailleerde voortgangsrapporten zijn terug te vinden in bijlage 2.

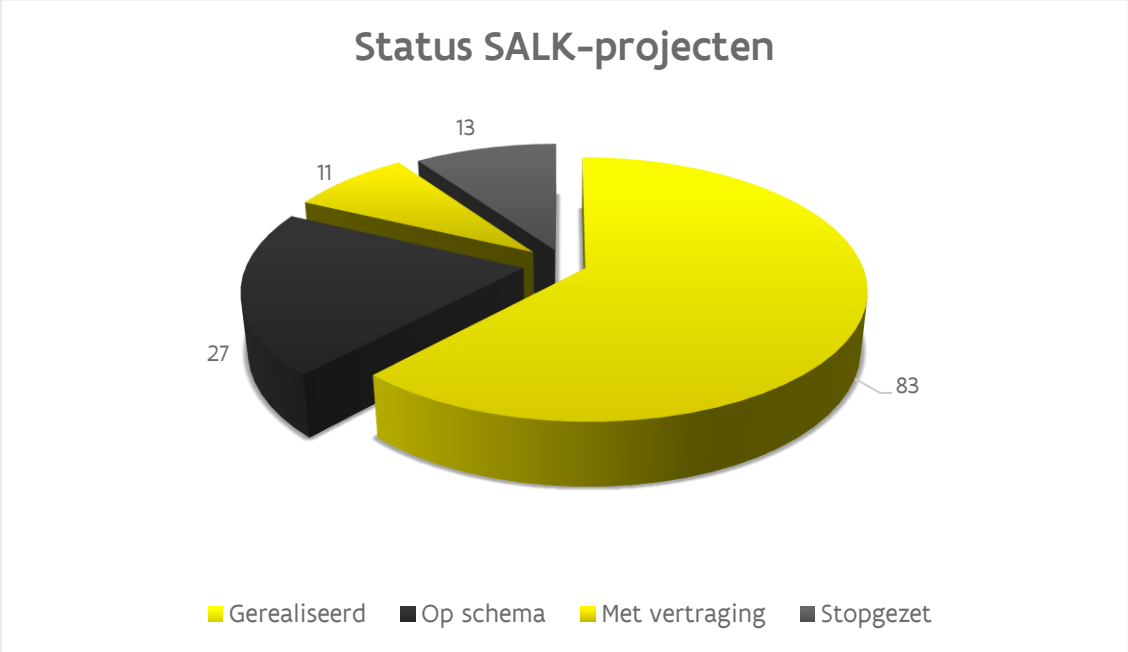

Onderstaande tabel geeft een vergelijking tussen de achtste voortgangsrapportering (november 2018) en de negende voortgangsrapportering (november 2019).

Status	M8 (november 2018)	M9 (november 2019)
Gerealiseerd	63	83
Op schema	46	27
Met vertraging	13	11
Stopgezet	12	13

2.2 SOCIO-ECONOMISCHE SITUATIE LIMBURG – CIJFERS VDAB

Van de 5.954 ontslagen werknemers van Ford en toeleveranciers zijn er eind september 2019 reeds 5.093 (86%) niet meer werkzoekend. Hiervan vonden 3.339 mensen een andere job, 1.477 mensen genieten als SWT'er van de zogenoemde maximale vrijstelling en 277 ex-werknemers zijn ziek. Dit is echter een momentopname eind september 2019. Het gaat hier over de categorie werkzoekenden die eind 2014 deel uitmaakten van het collectief ontslag. Het is mogelijk dat die mensen in die 5 jaar werk hebben gehad, maar ondertussen terug werkzoekend zijn. Er zijn dus succesvolle inspanningen gebeurd om hen te helpen. De tewerkstelling van 56% (3.339 personen) lijkt dus een onderschatting van het totaal aantal mensen dat een nieuwe job heeft of had gedurende die vijf jaar.

Eind oktober 2019 waren er in Limburg 24.492 niet-werkende werkzoekenden. Het aantal werkzoekenden daalt daarmee met 4,7% of met 1.208 niet-werkende werkzoekenden minder dan vorig jaar. Op Vlaams niveau was de daling van de werkloosheid (-4,2%) iets minder sterk dan in Limburg. Een Limburgse aandeel in de Vlaamse werkloosheidscijfers bedroeg 13,4% in oktober 2018, één jaar later is dit aandeel nagenoeg gelijk met 13,3%.

De jeugdwerkloosheid daalt eind oktober met 4,0% op jaarbasis, daarmee daalt de jeugdwerkloosheid iets sterker dan het Vlaams gemiddelde (-3,6%). De groep van werkzoekenden met de leeftijd van 25 t/m 39 jaar daalt in Limburg met 5,4% en de 40 t/m 54 jarigen tekenen een daling op van 7,9%. De 55-plussers kennen een lichte daling van 1,2%.

De werkloosheidsgraad in Limburg blijft dalen (5,95%) en benadert de Vlaamse werkloosheidsgraad (5,90%). In de provincie zijn er duidelijke verschillen tussen de regio's. In midden-Limburg (7,18%) en het Maasland (6,70%) is de werkloosheidsgraad het hoogst, Genk (9,19%) en Maasmechelen (8,55%) bereiken daarbij de hoogste waarden. Noord-Limburg is de regio met de laagste werkloosheidsgraad (4,57%) en ook West- (5,36%) en Zuid-Limburg (5,72%) hebben een werkloosheidsgraad die lager ligt dan het Vlaams en provinciaal gemiddelde.

Tijdens de voorbije 12 maanden werden er in Vlaanderen 293.037 vacatures gemeld aan VDAB. Dat is 2,9% meer dan in de periode van 12 maanden daarvoor. De vacaturecijfers die tot nu toe in 2019 genoteerd werden kennen een grillig verloop. Toch is op Vlaams niveau duidelijk dat de opgaande evolutie van de vraag naar arbeid, die al dateert van in 2015, aan een hoogtepunt gekomen is: de grote groei is er niet meer. Deze vaststelling spoort met economische indicatoren van 2019 zoals die van het bruto binnenlands product, het ondernemersvertrouwen, de uitzendactiviteiten en de faillissementen, die al een vertragende conjunctuur suggereerden.

Op provinciaal niveau zijn er grote verschillen, Limburg (+16,7%) en Oost-Vlaanderen (+11,3%) kennen een sterke groei, gevolgd door Vlaams-Brabant (+5,5%). Terwijl Antwerpen (-0,5%) en West-Vlaanderen (-1,4%) een daling noteren. Er zijn geen duidelijke verklaringen voor deze grote provinciale verschillen, verdere opvolging en analyse van de cijfers de volgende maanden moet helderheid brengen.

Limburg ontving 33.754 vacatures de voorbije 12 maanden (nov 2018 - okt 2019), en dus stijgt het aandeel met 16,7% ten opzichte van vorig jaar (28.934 vacatures van nov 2017 – okt 2018). Het

betreft hier vacatures uit het normaal economisch circuit rechtstreeks van bedrijven, zonder uitzendopdrachten en zonder vacatures van werving- en selectiekantoren. De stijging in het aantal ontvangen vacatures die Limburg noteert is opmerkelijk. Voor sommige sectoren is de groei aannemelijk bijvoorbeeld in de fruitpluk of de toeristische sector, voor andere sectoren is er een vermoeden van een buitenproportioneel aandeel aan gemelde vacatures door sommige werkgevers. Verder onderzoek en opvolging van de cijfers de volgende maanden moet dit duiden.

In de provincie kent midden-Limburg (+29,0%) de sterkste groei ten opzichte van vorig jaar en heeft ook het hoogst aantal ontvangen vacatures (14129) van alle streektafels. Van alle vacatures in Limburg zijn 41,9% afkomstig van midden-Limburg. Het Maasland kent een daling ten opzichte van vorig jaar (-7,7%). Voor het aantal openstaande vacatures is er een positieve trend van 4.706 openstaande vacatures eind oktober 2018 naar 5.831 openstaande vacatures eind oktober 2019, er staan dus 23,9% meer vacatures open dan een jaar geleden.

De spanningsindicator in de provincie Limburg bedraagt 4,6 (oktober 2019), voor Vlaanderen ligt de spanningsindicator eind oktober 2019 op 3,8. De spanningsindicator is de verhouding van het aantal niet-werkende werkzoekenden t.o.v. het aantal openstaande vacatures zonder uitzendopdrachten, daarbij worden de jaargemiddelden tegenover elkaar geplaatst. Door een sterkere toename van het aantal openstaande vacatures in verhouding met het aantal niet-werkende werkzoekenden vertoont de spanningsgraad een dalende trend, zo bedroeg de Limburgse spanningsindicator 1 jaar geleden nog 5,7. De regionale verschillen zijn wel groot, zo kent West-Limburg eind oktober 2019 een spanningsindicator van 3,5 terwijl het Maasland piekt met 10,2.

2.3 STAND VAN ZAKEN DOELSTELLINGEN – PROJECTEN

2.3.1 Terugblik expertenrapport – uitvoeringsplan

De **doelstelling** van het SALK die de expertengroep van Herman Daems formuleerde was: *"Het economisch weefsel van de regio duurzamer maken door een vernieuwende strategie. Op die manier kan jobcreatie versterkt en het werkloosheidssurplus weggewerkt worden. Deze strategie zit vervat in "de Limburgse 6-hoek": meer jobs, marktgericht scholen, sterker ondernemen, krachtiger innoveren, beter exporteren, en gericht ontsluiten."*

De uitvoering van deze strategische visie werd onderbouwd door vier pijlers:

1. **Acties op korte termijn, met als doel de impact van de sluiting van Ford op tewerkstelling te temperen.** Een concreet engagement van de Federale en Vlaamse regering m.b.t. een aantal lopende dossiers kan een grote en directe impact hebben op werkgelegenheid. Verder kan de vraag naar en aanbod van arbeid snel beter op elkaar worden afgestemd.
2. **Acties op lange termijn gericht op een transformatie van het economisch weefsel, vertrekkend van het huidige portfolio aan activiteiten in de regio**. Deze maatregelen zijn afgestemd op de noden van de lokale markt: grote sectoren dienen versterkt (V) te worden, in groeiende sectoren moet het potentieel versneld (V) worden en kiemen voor de toekomst moeten verder worden ontwikkeld (O) (V^2O principe).

3. **Acties op lange termijn gericht op een transformatie van het economisch weefsel, die inspelen op de randvoorwaarden**. Deze maatregelen zijn bedoeld om de economie in zijn geheel te versterken (de Limburgse zeshoek). Het beleid moet gericht zijn op het creëren van duurzame jobs, beter opleiden van talent, stimuleren van innovatie, export en ondernemerschap en het verbeteren van de infrastructuur.
4. **Sterke institutionele verankering van het beleid:** de aanpak voor Limburg dient te kaderen in het Vlaamse beleid, maar met de nodige bewegingsruimte voor lokale instellingen om specifieke accenten te leggen. Bovendien spelen de lokale sociale partners een cruciale rol.

De aanbevelingen en strategie uit het expertenrapport werden door de Vlaamse Regering vertaald in een SALK-uitvoeringsplan 2013-2019. Elke minister heeft vanuit zijn vakbevoegdheid uitvoeringsfiches opgemaakt om tot zo'n uitvoeringsplan te komen.

Het uitvoeringsplan is gestructureerd volgens 3 categorieën die aansluiten bij de pijlers van het expertenrapport:

1. **Acties op korte termijn**: betreft acties die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden en/of een effect op korte termijn kunnen hebben op het vlak van tewerkstelling. Het gaat dan in hoofdzaak om specifieke acties die betrekking hebben op begeleidende maatregelen naar nieuwe tewerkstelling.
2. **Acties op langere termijn, inspelend op activiteiten 'V^{2}O'**: een selectie van een beperkt aantal grote structurerende projecten van maatregelen die een significante impact kunnen hebben op de werkgelegenheid in de private sector. Deze projecten zijn de speerpunten die in het kader van het SALK-uitvoeringsplan naar voren worden geschoven als inspelen op de V^{2}O-agenda.
3. **Acties op langere termijn, inspelend op randvoorwaarden**: het intensifiëren van bestaande overheidsmaatregelen/-subsidies of creatie van nieuwe maatregelen die inspelen op de in het SALK-rapport geduide randvoorwaarden die op termijn moeten leiden tot duurzame tewerkstelling.

2.3.2 Stand van zaken november 2019

1. CATEGORIE 1 – ACTIES OP KORTE TERMIJN

Een groot deel van de acties binnen deze categorie focust op de **arbeidsmarkt** en in het bijzonder de hertwerkstelling van de ex-werknemers Ford en toeleveranciers. Nagenoeg al deze acties werden gerealiseerd. De provincie werkt nog verder aan een actief, maatgericht gemeentelijk arbeidsmarktbeleid (KT1-17). Er lopen een aantal nieuwe arbeidsmarktprojecten en samen met de gemeenten, de VDAB en de Limburgse arbeidsmarktactoren wordt in functie van de positieve evolutie van de Limburgse arbeidsmarkt nog verder over gepleegd voor nieuwe acties.

De **reconversie van de Ford-terreinen** (KT2-01) zit op schema. Zone B werd in 2018 overgedragen aan het consortium Genk Green Logistics dat op deze zone een vastgoedproject zal ontwikkelen gericht op e-commerce en logistiek met toegevoegde waarde. De Zone C, bestemd voor watergebonden bedrijvigheid werd in opdracht van De Vlaamse Waterweg volledige gesloopt. De

firma Essers heeft reeds twee logistieke hallen operationeel op hun deel van het terrein, een derde hal is in aanbouw. Voor de ontwikkeling van haven Genk wordt de bouw van een kademuur voorbereid. Zone A (toekomstig openbaar domein) werd in opdracht van De Vlaamse Waterweg bovengronds gesloopt. De bodemsaneringswerkingen zullen naar verwachting in maart 2020 afgerond worden. Het Agentschap Innoveren en Ondernemen laat tegelijkertijd onderzoek uitvoeren naar eventuele benodigde maatregelen voor de restverontreiniging/pluimen na verwijdering van de kernen. Dit traject wordt afgestemd en ondersteund door de OVAM. Het ontwerp voor de toekomstige middenstraat werd afgerond, op korte termijn zal het bestek voor de infrastructuurwerken gepubliceerd worden met een startdatum medio 2020.

Door een **versnelling van de procedure** voor de afbakening regionaal stedelijk gebied Hasselt-Genk (KT3-01) kon o.a. de vergunning voor de bouw van IKEA-Hasselt en daaraan gekoppelde extra arbeidsplaatsen snel worden afgeleverd. Begin 2016 opende **IKEA-Hasselt** haar deuren. Daarnaast is de actie **'Closing the Circle'** (KT3-02) gerealiseerd, een innovatief project inzake afvalverwerking in Vlaanderen. De uitbreiding van **Nike** op het industrieterrein Ham-Zwartenbroek (KT3-03) heeft voor heel wat bijkomende arbeidsplaatsen gezorgd. De Vlaamse Regering kende hiervoor in oktober 2015 een subsidie voor strategische investeringssteun toe van 4,8 miljoen euro.
Binnen diezelfde subcategorie 'Versnelling procedures' zijn nog 2 projecten lopende (KT3-04 en KT3-07) en heeft het project 'Strategische projectontwikkeling Limgrond' (KT3-05) een vertraging opgelopen.

Voor Limburg en de Vlaamse Regering is het project **'Noord-Zuidverbinding'** (KT4-01) van groot gewestelijk en strategisch belang. Op 16 maart 2018 nam de Vlaamse Regering de startbeslissing van het complex project 'Noord-Zuidverbinding Limburg' (NZL), gelet op de complexiteit en de gevoeligheden uit het verleden. De onderzoeksfase loopt momenteel volop met de verwachting de alternatievenonderzoeksnota (AON) op te leveren begin 2020. De AON bepaalt de geografische afbakening van het onderzoeksgebied, welke alternatieve oplossingen onderzocht moeten worden en de wijze waarop de effecten van het complexe project op het milieu, de veiligheid en de omgeving in beeld zullen worden gebracht. Op basis van het daaropvolgend geïntegreerd onderzoek zal de definitieve keuze voor één alternatief genomen worden. Met de definitieve vaststelling van het voorkeursbesluit (voorzien voorjaar 2021) wordt een definitieve keuze gemaakt door de Vlaamse Regering over het tracé. Vervolgens wordt de uitwerkingsfase opgestart. Deze fase moet uitmonden in een projectbesluit door de Vlaamse Regering (voorzien ten vroegste najaar 2023). In deze fase wordt ook de financiering concreet uitgewerkt. Daarna volgt de uitvoeringsfase waarin concreet werk wordt gemaakt van aanbesteding (voorzien ten vroegste 2024). De aanvang van de werken is voorzien (ten vroegste) in 2026.

Voor het project **Spartacus tramlijn 1** (KT4-02) is er de afgelopen periode (2019) door diverse werkgroepen uitvoering gegeven aan de voorbereidingen van de aanbestedingsfase en aan de voorbereidingen van het technische dossier. Langs Nederlandse zijde werd eerder beroep aangetekend tegen het bestemmingsplan. Na herhaaldelijk uitstel heeft de Raad van State zich op 15 mei 2019 positief uitgesproken omtrent het bestemmingsplan. In het belang van het project en een goede communicatie naar alle betrokkenen worden op regelmatige basis nieuwsbrieven verzonden, tevens vond een themadag plats begin 2019 en werden voorbereidingen getroffen voor een volgende themadag (wellicht begin 2020). In de geïntegreerde planning vormen het

aanbestedingstraject, het grondverwervingstraject en het vergunningentraject de belangrijke thema's in combinatie met de veelheid aan processen die daarmee samenhangen. Daarvoor is de periode tot en met 2021 voorzien . Voor de uitvoering van de infrastructuurwerken en de fabricatie van het rollend materieel wordt ongeveer 3 jaar uitgetrokken. Deze initiële planning, tussen projectpartners afgesproken, heeft momenteel een vertraging van +/- 9 maanden opgelopen op de totale doorlooptijd gezien het bestemmingsplan langs Nederlandse zijde pas in de maand mei 2019 definitief werd goedgekeurd daar waar dit initieel was voorzien in de loop van de maand september 2018.

Het project **'Verhoging bruggen Albertkanaal'** (KT4-03) zit op schema. Tegen eind 2022 dienden alle bruggen op het Albertkanaal een doorvaarhoogte van 9,10m te hebben.

Het project **'Toeristische verblijfsinfrastructuur'** (KT6-01) behelst een inspanningsverbintenis van diverse betrokken partijen om een aantal ruimtelijk-procedurele dossiers m.b.t. verblijfstoeristische infrastructuur op te volgen en te faciliteren i.f.v. een snellere realisatie. Diverse ruimtelijke processen zijn afgerond of lopende en worden opgevolgd (plan-MER's, ruimtelijke uitvoeringsplannen, stedenbouwkundige vergunningsaanvragen).

De nv **be-MINE** wenste de voormalige mijnsite van Beringen te herwaarderen en te herbestemmen. Het project behelst de ontwikkeling van het 32ha groot mijnterrein. Van de 8 deelprojecten zijn er 6 gerealiseerd. Het deelproject 'sloopvergunning' (K6-02) heeft een vertraging opgelopen. Momenteel is er overleg met Vlaanderen over Kolenwasserij 1 en over declassering of al dan niet gedeeltelijke sloop. Het deelproject 'centrum voor werk en opleiding' (KT6-09) werd geannuleerd door de stad Beringen.

Het '**Ecotronproject**' (KT6-11) werd gerealiseerd en het hoofdgebouw van het **Thorpark** (KT6-12) werd gerestaureerd en feestelijk geopend op 15 september 2017.

Binnen het SALK was het behoud van de tewerkstelling van doelgroepwerknemers bij ondernemingen in de **sociale economie** prioritair. De 3 acties die voorzien waren, zijn allen gerealiseerd. Daarnaast is de versnelde uitvoering van de energierenovatieprojecten van de **Kantonnale bouwmaatschappij** (KT8-01) ook gerealiseerd. De provincie Limburg startte en realiseerde ook een nieuw initiatief nl. het stimuleren van een betaalbaar en aangepast woonaanbod voor personen met een kwetsbaarheid uit de sectoren ouderen, personen met een handicap, geestelijke gezondheid of integrale jeugdhulp.

In het kader van het expertenrapport zijn ook een aantal gerelateerde federale initiatieven geïdentificeerd. Zo werden vanaf 1 mei 2015 twee **steunzones** (KT9-03)afgebakend in Vlaanderen rond de steden Turnhout en Genk. Daarnaast werden nog een aantal uitvoeringsmaatregelen genomen waardoor de fiscale gunstmaatregel voor investeringen in deze steunzones officieel in werking konden treden. Het project '**Veiligheidscampus Zwartberg'** (KT9-02) loopt nog maar liep vertraging op. Wat het project **'Investeringsprogramma NMBS'** (KT9-01) betreft zal Vlaanderen zal door middel van 100 miljoen euro cofinanciering bijdragen tot de realisatie van spoorinfrastructuurprojecten. Over de opname van 3 relevante prioritaire Vlaamse projecten in het meerjarenplan van Infrabel werd overleg gepleegd. In mei 2018 werd een consensus bereikt

over de uitvoerende samenwerkingsakkoorden met de federale overheid & NMBS-groep. Op vrijdag 5 oktober 2018 heeft de Vlaamse regering de relevante projectgebonden uitvoeringsakkoorden goedgekeurd. Het samenwerkingsakkoord trad na goedkeuring van alle parlementen, op 22 mei 2019 in werking.

2. CATEGORIE 2 – ACTIES OP LANGERE TERMIJN INSPELEND OP ACTIVTITEITEN V^2O

Zoals aanbevolen door het expertenrapport werden voor een aantal speerpunten businesscases ontwikkeld. Deze business cases bouwden voort op de bestaande investeringen die in het verleden gebeurd zijn.

Binnen de **business case 'Maakindustrie'** werd de oprichting van **Flanders Make (SOC)** (BC1-03) gerealiseerd. Met het daaraan gelieerde initiatief **'Limburg Makes It'** (BC1-05) werden 276 unieke bedrijven betrokken in 2.442 gerapporteerde onderzoeksprojecten. Het aanbieden van wetenschappelijk-technologische ondersteuning aan bestaande maakbedrijven en kmo's heeft ongetwijfeld bijgedragen tot een betere verankering van de maakindustrie in de regio. Het pilootproject **'innovatiestages voor ingenieurs'** (BC1-02)werd succesvol afgerond en kreeg een vervolg. Het project 'organiseren van opleidingen gerelateerd aan de maakindustrie' (BC1-01) loopt nog en zit op schema.

Voor de **business case 'Logistiek en Mobiliteit'** (BC2-01) werden middelen ter beschikking gesteld voor de (verdere) versterking van het strategisch basisonderzoek op het gebied van logistiek en mobiliteit in Limburg. Met deze middelen werd het onderzoeksproject 'Stedelijke logistiek en mobiliteit' en het innovatieproject 'Smart Logistics Limburg' gefinancierd. Beide zijn succesvol afgerond.

Met de **business case 'Vrijetijdseconomie – vrijetijdsbeleving'** werden acties opgezet om de toeristische waardenketen strategisch te versterken en het toeristisch ondernemerschap in Limburg te stimuleren en verder te professionaliseren. Toerisme Limburg (BC3-02) heeft onder meer via een aantal concrete acties (waaronder een online bookingstool, kwaliteitsscan, financiële impulsen voor innovatie, …) de competitiviteit van de toeristische sector versterkt. Met de attractie Bilzen Mysteries, een dagparcours en de opening van een hotel in de voormalige Rentmeesterswoning heeft Alden Biesen (BC3-03, BC3-04) zich meer geprofileerd als toeristische trekpleister. Daarnaast werden met 'fietsen door het water' en 'fietsen door de bomen' twee belevingen toegevoegd aan het fietsparadijs Limburg (BC3-05). Een aantal andere hertstellingswerken staan gepland voor het najaar. Met de realisatie van het project 'Bokrijk brandmerkt' heeft men van Bokrijk (BC3-06) een meer toeristische belevingsplek gemaakt. De mijnsite van Zwartberg werd de thuisbasis voor kunstenaar Koen Van Mechelen met het project 'La biomista' (BC3-10). Het project 'Mijnmuseum Beringen' heeft een vertraging opgelopen (BC3-09).

Energyville (BC4-01) werd verder uitgebouwd met een geïntegreerd onderzoekscentrum rond duurzame energievoorziening voor steden (focus op elektrische en thermische energie). Het project kreeg hiervoor 10 miljoen euro aan Europese (EFRO) middelen ter beschikking.

Een bijzondere cluster waar economie, innovatie en cultuur samenkomen is de **business case 'Creatieve Economie, ICT en digitale media'**. Vlaanderen en Limburg zijn een goede voedingsbodem voor technologisch en creatief talent en er is op het gebied van state-of-the-art knowhow en innovatieve ideeën nog heel wat onontgonnen terrein. Dit latente potentieel in de creatieve en digitale economie heeft door een incubatie-initiatief in Limburg een stimulans gekregen via de oprichting van de '**Incubator ICT en Digitale Media**' (BC5-02) op de Corda Campus. De activiteiten spitsen zich voornamelijk toe op: (1) opleidingen en evenementen om entrepreneurship te stimuleren; (2) incubatie van nieuwe ICT-starters; (3) acceleratie en internationalisatie voor jonge ICT-bedrijven. Daarnaast werd binnen deze business case de **Mode Incubator voor Accessoires Hasselt** (BC5-05) opgericht waarvan de officiële opening plaatsvond op 8 november 2017.

Binnen de **business case 'Landbouw, Tuinbouw en Fruitteelt'** werden een aantal acties geformuleerd rond de versterking van de fruitkolom en rond innovatie & versterking van de tuinbouwcluster in Noord-Limburg. De projecten '**lokale grondenbank Noordoost-Limburg' (BC6-04), 'Agropolis' (BC6-05), 'Groente-Innovatiefonds' (BC6-06), 'Uitbouw kennis- en onderzoekscentrum Wijnbouw' (BC6-07**) zijn gerealiseerd. Het project '**Duurzame landbouw'** (BC6-08) loopt nog maar heeft een vertraging opgelopen. Met dit project wil de provincie Limburg zorgen voor een betere afstemming tussen de mestproducent en de mestafnemer.

Alle projecten binnen de **business case 'Bouw – Limburg CO2-neutraal'** zijn gerealiseerd. Binnen de **proeftuin bouwinnovatie** (BC7-01) werden 3 projecten gerealiseerd: Ecoren, Mutatie+ en Werfgoed. In maart 2018 werd de bouwcampus '**Construction Academy'** (BC7-02) officieel geopend. Het **Rollend Fonds Woningrenovatie** (BC7-05) werd operationeel. De nieuwe Limburgse Renovatielening DuwolimPlus werd op 2 juni 2015 gelanceerd en aan het publiek bekend gemaakt. Op 1 september 2016 waren reeds 433 dossiers goedgekeurd, voor een totaal uitgeleend bedrag van 5 332 111 euro. Dit is meer dan de gemaakte prognose.

In het expertenrapport werden 'versnelling van innovatieve zorg' en 'ontwikkelen biotech/medtech' als belangrijke speerpunten naar voren geschoven voor de uitbouw van de kenniseconomie in de regio. Hiertoe werden een aantal acties binnen de **business case 'Zorginnovatie, biotech, medtech**' geformuleerd. Een aantal projecten binnen deze business case zijn gerealiseerd: de uitbouw van een onderzoeksgroep van het Vlaams Instituut voor Biotechnologie in Hasselt (**BIOMED) (BC8-02) , Assistieve technologie (B8-05), uitbouw onderzoeksdomein patient safety en gezondheidseconomie aan de UHasselt 5BC8-07), proeftuin CareVille Limburg (B8-09)**. Het **Limburg Clinical Research Programme (BC8-01)** loopt nog en zit op schema, net als het project '**versterken en versnellen van het zorgtoerisme**' **(BC8-08)**. Het **Digital Health Innovation Expertisecentrum** (BC8-03), opgericht door iMinds, is stopgezet eind 2015 door gebrek aan vervolgfinanciering. Ook de projecten '**Uitbouw van zorglogistiek' (BC8-06)** en **'versterken, oriënteren en opleiden in zorgberoepen' (BC8-10)** werd stopgezet wegens gebrek aan middelen.

3. CATEGORIE 3 – ACTIES OP LANGE TERMIJN, INSPELEND OP RANDVOORWAARDEN

Binnen de derde categorie werden acties geformuleerd om via randvoorwaarden een optimaal economisch klimaat te creëren.

De eerste cluster van acties focust op 'gericht ontsluiten'. In het expertenrapport werd geconcludeerd dat Limburg onvoldoende ontsloten is en dit zowel voor het goederen- als voor het personenverkeer.

De projecten '**Beringen N73' (RV1-02)** en **'Onderzoek toegankelijkheid en mobiliteitsaspecten IKEA' (RV1-05)** zijn ondertussen gerealiseerd. Het project '**Omleidingsweg Tongeren' (RV1-03)** zit op schema. Op 5 december 2019 wordt een infomarkt georganiseerd in Tongeren om toelichting te geven over het project aan de burgers. De studieopdracht voor de **ontsluiting van een nieuwe gevangenis (RV1-04)** in Leopoldsburg werd eind 2018 door SWECO aangevangen. Intussen is de startnota met de te onderzoeken alternatieve tracés afgerond, eind november 2019 wordt de input verwerkt en door het planteam besproken. **De tijdelijke aanpassingen aan de Noord-Zuidverbinding (RV1-01)** hebben vertraging opgelopen. Ook de **aansluiting van Sint-Truiden op de E40 (RV1-06)** heeft vertraging opgelopen door o.a. problemen met onteigeningen en de aannemer die failliet ging. Onlangs werd een nieuwe studieopdracht aanbesteed. De update van het aanbestedingsdossier zal in 2020 gebeuren. Voor de **omleidingsweg Neerpelt (RV1-07)** zal de alternatievenstudie pas ten vroegste eind 2020 afgerond kunnen worden (doorrekeningen met het nieuwe verkeersmodel kunnen pas in het voorjaar 2020 kunnen gebeuren).

Bij de projecten voor de ontsluiting van bedrijventerreinen werd het project '**Tongeren Oost' (RV1-14)** gerealiseerd. De middelen voor het provinciale project '**Digitale ontsluiting bedrijventerreinen' (RV1-15)** werden geheroriënteerd. Het Waterstofproject Energiehub Beringen (**waterstofpilot bedrijventerrein RV1-15)**) werd vroegtijdig stopgezet omdat er geen economisch levensvatbare business case werd gevonden. De andere projecten m.b.t. het ontsluiten van bedrijventerreinen zitten op schema.

De tweede cluster bevat acties inzake het gerichter aansluiten van onderwijs en opleiding bij de concrete behoeften van de Limburgse arbeidsmarkt en in het bijzonder het stimuleren van techniek en technologie. Een belangrijk project hiervoor is de oprichting van de **T2-campus (RV2-01)** op het Thorpark in Genk. De campus werd op 30 augustus 2018 officieel geopend. Het ESF-project Imaginnovation II kreeg vanaf 1 juni 2018 met een looptijd tot eind 2020 een doorstart. Naast ondernemerschap en leren 4.0 is het programma verrijkt met business prioriteiten in e-mobility, smart factory & industrie 4.0. De investeringen door T2 cvba en het innovatieprogramma zijn een hefboom voor nieuwe innovatieve projecten, waaronder ook een VLAIO proeftuin Industrie 4.0 in samenwerking met Flanders Make, Sirris en UCLL.
Aan de UHasselt wordt de opleiding bachelor en (sinds vorig jaar) ook de master **Handelswetenschappen (RV2-03)** aangeboden. Vanaf 2019-2020 zullen er ook een aantal nieuwe graduaatsopleidingen georganiseerd worden door de Limburgse hogescholen. Het **Applicatiecentrum Betonbouw (RV2-06)** is ondertussen in gebruik genomen door de onderzoekers van de UHasselt, de een officiële opening vond plaats op 22 oktober 2019.

Om het ondernemerschap in Limburg te ondersteunen en te stimuleren werden een aantal acties voorzien, waaronder een **versteking van het Innovatiecentrum Limburg (RV3-01)**. Deze actie zit op schema en haalt de voorziene resultaten. Voor het vervolgtraject loopt intussen het EFRO-project 'Versterken Limburgse bedrijven door innovatie'. Met '**Locate in Limburg' (RV3-02)** werd ingezet op het aantrekken van buitenlandse bedrijven. De doelstellingen werden gerealiseerd en het project liep af op 30 juni 2019 waarna de vzw Locate in Limburg bleef bestaan en ondergebracht werd in de werking van POM Limburg. Het **ondernemersplatform (RV3-03)** is een project van de Limburgs werkgevers- en sectororganisaties. Er werden in totaal 12 projecten ingediend en goedgekeurd in het kader van de EFRO-oproepen voor het ondersteunen van ondernemerschap in Limburg.

Binnen de cluster van randvoorwaarden die focust op kinderarmoede, onderwijs en welzijn werden alle projecten gerealiseerd. Zo werden er o.a. bijkomende plaatsen voor **kinderopvang (RV4-09)** gecreëerd, een geïntegreerd **kinderarmoedeplan (RV4-01)** in 13 gemeenten opgesteld, **subsidies voorzien voor gezinnen (RV4-07)** die het slachtoffer zijn van een bedrijfssluiting en een **proefproject** geïnitieerd omtrent de opstart van een **taalcrèche (RV4-03)**.

Naar aanleiding van de sluiting van de Ford wilde LRM een extra product aanbieden voor de kleinere KMO's, namelijk de **Klim-Op lening (RV5-01)**. Er werden 125 dossiers positief beslist, goed voor een bedrag van €20.773.000. Hiermee werd een hefboom gerealiseerd (banken + eigen middelen) van €53.102.000. Deze dossiers staan voor een tewerkstelling van 871 bestaande VTE's en 587 bijkomende VTE's.
Het **investeringsbeleid van LRM post-SALK is gevoelig verhoogd (RV5-02)**. Het gemiddeld investeringsvolume pre-SALK (2008-2013) door LRM bedroeg € 48,9 miljoen/jaar, met als uitersten € 29,5 miljoen in 2008 en € 60,7 miljoen in 2011. Het gemiddeld aantal investeringsdossiers pre-SALK (2008-2013) bedroeg 44/jaar, met als uitersten 27 in 2008 en 58 in 2013. In 2014, het eerste uitvoeringsjaar van SALK, bedroeg: het investeringsvolume € 81,7 miljoen (+ € 32,8 miljoen oftewel + 67% t.o.v. het pre-SALK gemiddelde). Het aantal investeringsprojecten bedroeg 86 (+42 oftewel + 94% t.o.v. het pre-SALK gemiddelde). In 2015 investeerde LRM € 63 miljoen in 104 bedrijven.
Naast deze versterking van de bestaande investeringsdomeinen (Life Sciences, Energie & Cleantech, ICT & Media, ...) zet LRM binnen het kader van het SALK ook volop in op **twee nieuwe investeringsdomeinen (RV5-03)**: vrijetijdseconomie en logistiek. Het onderzoek naar de **mogelijkheid om LRM een rol te geven in de DBFM formule voor scholenbouw (RV5-04)** is stopgezet.

3 CONCLUSIE

Mede dankzij de uitvoering van het SALK heeft de provincie Limburg een sterke sociaal-economische inhaalbeweging gemaakt. 82% van het totaal aantal SALK-projecten is gerealiseerd of zit op schema en wordt verder uitgevoerd. 11 projecten geven momenteel nog een vertraging aan. De cijfers tonen aan dat de werkloosheidsgraad in Limburg blijft dalen (5,95%) en de Vlaamse werkloosheidsgraad (5,90%) benadert. In 2015 bedroeg de werkloosheidsgraag gemiddeld nog meer dan 8%. In de provincie zijn blijven er wel nog duidelijke verschillen tussen de regio's.

In het vervolgtraject van het SALK wordt geadviseerd om bijzondere aandacht te schenken aan de projecten die een vertraging opliepen en de projecten die nog lopen succesvol verder te zetten. De provinciale verschillen kunnen een aanleiding zijn om specifieke acties te ondernemen gericht naar die regio's waar de meeste noden zijn.